

ΟΔΗΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΗΣ ΠΗΓΗΣ

ΟΙ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Οπτικοακουστικές πηγές

Οτιδήποτε συνδυάζει εικόνα και ήχο.

Τα είδη των
οπτικοακουστικών πηγών

Οι οπτικοακουστικές πηγές ως κατηγορία ιστορικών πηγών περιλαμβάνουν οποιοδήποτε συνδυασμό ηχητικού και οπτικού ντοκουμέντου και χαρακτηρίζουν την ιστορία του 20ού αι. και μετά. Ταυτόχρονα, πολλές οπτικοακουστικές πηγές διαμορφώνονται και αναφέρονται σε προηγούμενες ιστορικές περιόδους, γεγονότα και φαινόμενα. Κάθε λογής συνδυασμός ήχου και εικόνας, όπως κινηματογραφική ταινία μικρού και μεγάλου μήκους, τηλεοπτική εκπομπή, ντοκιμαντέρ, ταινία επικαίρων, διαφήμιση, videoclip, animation. Τα οπτικοακουστικά ντοκουμέντα, προσφέρουν πλούσιο υλικό για την προσέγγιση του συνόλου των ιστορικών θεμάτων καθώς αναφέρονται με μεγάλη αμεσότητα σε γεγονότα και φαινόμενα του ιστορικού παρελθόντος, όπως εκφράζονται μέσα από αυτά.

Η φύση και οι δυνατότητες
των οπτικοακουστικών
πηγών

Οι οπτικοακουστικές πηγές, όπως και όλες οι ιστορικές πηγές δεν αποτελούν απλές αναπαραστάσεις του παρελθόντος στο οποίο αναφέρονται. Μεταφέρουν κάτι πολύ περισσότερο από πληροφορίες και συνιστούν ένα γοητευτικό περιβάλλον διδασκαλίας και μάθησης στην ιστορία. Μπορούν να αξιοποιηθούν εισαγωγικά για ένα ιστορικό θέμα, να λειτουργήσουν συμπληρωματικά σε ένα μονότονο συνήθως γραπτό κείμενο, να υποστηρίξουν τη δημιουργία αυθεντικής ατμόσφαιρας για την ιστορική περίοδο αναφοράς, καθώς παραπέμπουν με γνήσιο τρόπο στο πολιτικό, κοινωνικό και πολιτιστικό κλίμα της εποχής τους. Ιδιαίτερα, η εμφάνιση της κινούμενης εικόνας και η άφιξη του κινηματογράφου αποτέλεσε σημαντική καμπή τόσο στον κόσμο της τέχνης όσο και της επικοινωνίας των ανθρώπινων κοινωνιών από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα.

Η διδακτική αξιοποίηση
των οπτικοακουστικών
πηγών

Οι οπτικοακουστικές πηγές αποτελούν πολύτιμο ιστορικό υλικό για την εκπαιδευτική προσέγγιση του παρελθόντος και η διδακτική αξιοποίησή τους ως εργαλείων για την προσέγγιση ζητημάτων που απουσιάζουν συχνά από τα επώνυμα ίχνη του παρελθόντος ή γεγονότα και φαινόμενα της ιστορίας των ανθρώπων άλλων εποχών φωτίζονται με συγκεκριμένο τρόπο. Ταυτόχρονα, η διδακτική αξιοποίηση των οπτικοακουστικών πηγών μπορεί να λειτουργήσει ευεργετικά στην απόκτηση των αναγκαίων δεξιοτήτων και στην καλλιέργεια στάσεων στο πλαίσιο του επιδιωκόμενου οπτικοακουστικού γραμματισμού, σε μια εποχή που ο καταγισμός της κινούμενης εικόνας κυριαρχεί στη σύγχρονη εποχή και απασχολεί ιδιαίτερα τη νέα γενιά.

ΟΔΗΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΗΣ ΠΗΓΗΣ

Α. Παρατηρώ: Η οπτικοακουστική πηγή με μια ματιά

Ποιο είναι το είδος της οπτικοακουστικής πηγής;	• κινηματογραφική ταινία: μικρού μήκους, μεγάλου μήκους • τηλεοπτική εκπομπή: ενημερωτική, ψυχαγωγική, σειρά, τηλεταινία • ντοκιμαντέρ • ταινία επικαίρων • διαφήμιση • videoclip • animation
Ποιο είναι το θέμα της οπτικοακουστικής πηγής;	
Τι ξεχωρίζω στην οπτικοακουστική πηγή;	• Πώς είναι οργανωμένη η οπτικοακουστική πηγή; Υπάρχουν συνοδευτικά στοιχεία; • Ποια σημεία της οπτικοακουστικής πηγής μου προκαλούν εντύπωση; • Σε ποια στοιχεία της οπτικοακουστικής πηγής εστιάζω την προσοχή μου και με ποια σειρά; • Ποιες είναι οι σκέψεις μου κατά την πρώτη προβολή της οπτικοακουστικής πηγής;

Β. Μελετώ: Μελετώ την οπτικοακουστική πηγή

Μελετώ τα επιμέρους στοιχεία που εμφανίζονται, ακούγονται ή εννοούνται από τον/την δημιουργό της πηγής	• Σημειώνω τον τίτλο και το θέμα της οπτικοακουστικής πηγής. • Εντοπίζω πρόσωπα, χώρους, έμφυχα και άφυχα που περιέχονται στην οπτικοακουστική πηγή και καταγράφω τα χαρακτηριστικά τους. • Εντοπίζω ενέργειες, στάσεις, εκφράσεις που περιέχονται στην οπτικοακουστική πηγή και τις καταγράφω. • Καταγράφω λεπτομέρειες (οπτικές, ηχητικές, κειμενικές) της οπτικοακουστικής πηγής που μου κινούν το ενδιαφέρον. • Καταγράφω τα στοιχεία οργάνωσης και διαμόρφωσης της οπτικοακουστικής πηγής (εικόνες, πλάνα, ηχητική επένδυση, μουσική, αφήγηση, ειδικά εφέ, δραματοποίηση, διάλογοι). • Διακρίνω και σημειώνω σύμβολα και συμβολισμούς, οπτικές, ηχητικές ή λεκτικές μεταφορές. • Ποιο είναι το εμφανές λεκτικό μήνυμα; Υπάρχουν ερωτήσεις ή οδηγίες; (στην περίπτωση της εμπορικής διαφήμισης) • Μελετώ στοιχεία της οπτικοακουστικής πηγής και σημειώνω τον χρόνο, τον χώρο και το γεγονός (γεγονότα) στο οποίο αναφέρεται. • Υπάρχουν άγνωστοι όροι, λέξεις; Αν ναι, αναζητώ και συζητώ την ερμηνεία τους. • Αναφέρονται ή εμφανίζονται πρόσωπα, καταστάσεις, γεγονότα τα οποία είναι ασυνήθιστα, άγνωστα; Αν ναι, τα σημειώνω. • Με ποιον τρόπο (χρονολογικά, θεματικά, σειρά επιχειρημάτων) παρουσιάζονται οι πληροφορίες στην οπτικοακουστική πηγή;
--	---

	• Σημειώνω αν υπάρχει υποτιτλισμός, μεταγλώττιση ή άλλο ίχνος παρέμβασης στην αρχική οπτικοακουστική πηγή. • Μελετώ στοιχεία της οπτικοακουστικής πηγής και περιγράφω τον χώρο (φυσικό περιβάλλον, studio, κλειστός χώρος κτλ.) και τον χρόνο (ιστορική περίοδος, εποχή του χρόνου, μέρα-νύχτα κτλ.) δημιουργίας της. • Σημειώνω τις δυσκολίες που αντιμετωπίζω (γλώσσα, διάλεκτος, προβλήματα ήχου και εικόνας) στην κατανόηση της οπτικοακουστικής πηγής. • Καταγράφω τις σκέψεις μου και τα ερωτήματά μου καθώς μελετώ την οπτικοακουστική πηγή. • Ποια είναι τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για τη δημιουργία της οπτικοακουστικής πηγής;
Γ. Κατανόω: Κατανόω την οπτικοακουστική πηγή	
<i>Το ιστορικό πλαίσιο δημιουργίας της οπτικοακουστικής πηγής</i>	• Ποιος είναι ο δημιουργός της οπτικοακουστικής πηγής; • Πού και πότε δημιουργήθηκε η οπτικοακουστική πηγή; • Για ποιον λόγο δημιουργήθηκε η οπτικοακουστική πηγή; • Σε ποιον/ποιους απευθυνόταν ο δημιουργός με τη συγκεκριμένη οπτικοακουστική πηγή; • Πώς διασώζεται η οπτικοακουστική πηγή μέχρι σήμερα; • Πού βρίσκεται η οπτικοακουστική πηγή; (προσωπικό/δημόσιο αρχείο, ιδιωτική συλλογή, μουσείο, διαδίκτυο κτλ.)
<i>Το ιστορικό πλαίσιο της εποχής</i>	• Τι γνωρίζουμε για το ιστορικό πλαίσιο της εποχής στην οποία αναφέρεται η οπτικοακουστική πηγή, ιδιαίτερα για ζητήματα που σχετίζονται με το θέμα της; • Τι είναι διαφορετικό και τι είναι ίδιο με τη σημερινή εποχή; • Τι γνωρίζουμε για το ιστορικό πλαίσιο της εποχής που δημιουργείται η συγκεκριμένη οπτικοακουστική πηγή;
<i>Ο ρόλος του δημιουργού της οπτικοακουστικής πηγής</i>	• Ποια είναι η σχέση του δημιουργού με το θέμα της οπτικοακουστικής πηγής; • Ποια στοιχεία της οπτικοακουστικής πηγής προβάλλει ο δημιουργός; • Με ποιον τρόπο θέλει ο δημιουργός να εστιάσει ο θεατής στην οπτικοακουστική πηγή; • Ο δημιουργός, με τις επιλογές που κάνει, προσπαθεί να πείσει τον θεατή για κάτι; Αιτιολογώ την απάντησή μου. • Διακρίνω και σημειώνω στοιχεία μονομέρειας ή προκατάληψης του δημιουργού για το θέμα της οπτικοακουστικής πηγής. • Σημειώνω παραλείψεις και κενά που δυσκολεύουν στην κατανόηση της οπτικοακουστικής πηγής. • Ποιο ιστορικό υλικό αξιοποιεί ο δημιουργός της οπτικοακουστικής πηγής για τη διαμόρφωση των συγκεκριμένων επιχειρημάτων και απόψεων; • Διακρίνω στοιχεία της οπτικοακουστικής πηγής, τα οποία καταδεικνύουν τον σκοπό του δημιουργού που υπονοείται (υπόρρητος) και δεν εκφράζεται άμεσα; Αν ναι, τα καταγράφω.

- Σκέφτομαι και σημειώνω αν οι συνθήκες δημιουργίας της οπτικοακουστικής πηγής επηρέασαν το περιεχόμενό της. Αν ναι, με ποιον τρόπο;
- Ποιο είναι το μήνυμα του δημιουργού με το συγκεκριμένο έργο του;
- Πώς μεταδίδει ο δημιουργός το μήνυμά του στον θεατή της οπτικοακουστικής πηγής;

Δ. Αξιοποιώ: Αξιοποιώ την οπτικοακουστική πηγή ως ιστορική πηγή

Αξιοποιώ την πηγή για την κατανόηση του ιστορικού θέματος και την απάντηση πιθανών ιστορικών ερωτημάτων

- Τι γνώριζα και τι περισσότερο έμαθα για το θέμα με την αξιοποίηση της συγκεκριμένης οπτικοακουστικής πηγής; Αξιολογώ αυτά που έμαθα.
- Γνωρίζω διαφορετικές απόψεις/θέσεις για το θέμα της οπτικοακουστικής πηγής; Αν ναι, αιτιολογώ τις διαφοροποιήσεις.
- Ποιες πληροφορίες αποκομίζω για τις στάσεις, τις αντιλήψεις, τις ιδέες, τις αξίες και τις απόψεις των ανθρώπων την εποχή δημιουργίας της οπτικοακουστικής πηγής;
- Είναι αξιόπιστη η οπτικοακουστική πηγή για το θέμα μελέτης; Αιτιολογώ την απάντησή μου.
- Είναι χρήσιμη η οπτικοακουστική πηγή για το θέμα μελέτης; Αιτιολογώ την απάντησή μου.
- Με ποιον τρόπο μπορώ να αξιοποιήσω την οπτικοακουστική πηγή;
- Ποια συναισθήματα δημιουργεί σήμερα η συγκεκριμένη οπτικοακουστική πηγή; Αποδεχόμαστε τις αξίες και τα μηνύματά της;
- Εάν κάποιος σήμερα δημιουργούσε μια οπτικοακουστική πηγή με το ίδιο θέμα, τι θα ήταν όμοιο και τι διαφορετικό;
- Περιγράφω την οπτικοακουστική πηγή, χωρίς συναισθηματικές ή προσωπικές αξιολογικές κρίσεις, σε κάποιον που δεν την έχει δει.
- Ποια άλλα τεκμήρια απαιτούνται για την κατανόηση του θέματος της οπτικοακουστικής πηγής;
- Πού μπορώ να βρω επιπλέον πληροφορίες για τα στοιχεία (πρόσωπα, γεγονότα) που εμφανίζονται στην οπτικοακουστική πηγή;
- Επαληθεύω ή/και διαψεύδω στοιχεία της οπτικοακουστικής πηγής αξιοποιώντας και άλλες ιστορικές πηγές για το θέμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ο οδηγός περιλαμβάνει στοιχεία και παραμέτρους ανάλογων διδακτικών προτάσεων:

- *National Archives and Records Administration:*
<https://www.archives.gov/education/lessons/worksheets/photo.html>
- *Teaching with Documents, U.S. National Archives and Records Administration:*
<https://www.archives.gov/education/lessons>

- *Teacher's Guides and Analysis Tool*, Library of Congress: <http://www.loc.gov/teachers/usingprimarysources/guides.html>
- *History & Critical Thinking, A Handbook for Using Historical Documents to Improve Students' Thinking Skills in the Secondary Grades*, Wisconsin Historical Society Library-Archives Division: www.wisconsinhistory.org
- *Learn to work like a historian*, The National Archives: <http://www.nationalarchives.gov.uk/victorians/viewSection.aspx>
- *Thinking about History*, The Critical Thinking Consortium: <https://tc2.ca/en/creative-collaborative-critical-thinking/resources/thinking-about-history/>
- *Historical Questions to ask about Pictures and Artefacts*, Schools History Project: <http://www.schoolhistoryproject.co.uk/historical-questions-to-ask-about-pictures-and-artefacts/>
- *Photo Detectives, Investigating photographs as historical sources*, The Scottish Fisheries Museum: <http://www.scotfishmuseum.org/historic-photographs.php>
- *Crop it*, Teachinghistory.org: <http://teachinghistory.org/teaching-materials/teaching-guides/25697>
- *A language of photography*, PhotoPedagogy: <http://www.photopedagogy.com/graham-clarke.html>
- *Making Sense of Documents*, History Matters: The U.S. Survey Course on the Web: <http://historymatters.gmu.edu/browse/makesense/>
- *Beyond the Bubble, History Assessments of Thinking (HATs)*, Stanford History Education Group: <https://sheg.stanford.edu/history-assessments>
- *The Reading Like a Historian curriculum*, Stanford History Education Group: <https://sheg.stanford.edu/history-lessons>
- *Historical thinking matters*: <http://historicalthinkingmatters.org>
- *HERB, American Social History Project/Center for Media and Learning at The Graduate Center, City University of New York*: <https://herb.ashp.cuny.edu>
- Ρεπούση, Μ. *Μαθήματα Ιστορίας*, Καστανιώτης, Αθήνα 2004
- Ρεπούση, Μ. & Τσιβάς, Α. (επιμ.). *Από τα ίχνη στις μαρτυρίες. Η επεξεργασία των ιστορικών πηγών στο μάθημα της Ιστορίας*, Γράφημα, Θεσσαλονίκη 2011
- Τσιβάς, Α. *Η χρήση και η αξιοποίηση των ιστορικών πηγών στο μάθημα της Ιστορίας. Εκπαιδευτικό γλίκό για την προσέγγιση του ελληνικού μεταναστευτικού ρεύματος προς τις Η.Π.Α. στο τέλος του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα*, Θεσσαλονίκη 2011